

FARKLI ENGEL GRUPLARI OLAN KADINLARIN BAĞLANMA STİLLERİ*

Onur ALTUNTAŞ**

Hasan Hüseyin ALTINOVA***

ÖZET

Bu çalışma farklı engel grupları olan kadınların bağlanma stillerini belirlemek amacıyla yapıldı. Engelli kadınların bağlanma stillerini değerlendirmeye yönelik olarak yapılan bu araştırma kapsamında, Ankara ilinde yaşayan engelli kadınlar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örnekleme Ankara'da bulunan bir üniversiteye rehabilitasyon amacıyla başvuran engelli kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem, bu bölümde tedavi olan engelli kadınlar arasından tesadüfi olarak seçilmiştir. Araştırmada 18-60 yaş arası 98 engelli kadınla tedaviye geldiklerinde, tedaviden önce anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya katılan engelli kadınların yaş, medeni durum, çalışma durumunu, engel türü gibi demografik özelliklerini belirlemek için sosyodemografik bilgi formu, bağlanma stillerini belirlemek için de İlişki Ölçekleri Anketi kullanılmıştır. Sonuç olarak engelli kadınlar arasında en yaygın bağlanma stiline güvenli bağlanma stili (% 43.9) olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla korkulu (% 28.6), kayıtsız (%14.3), saplantılı (13.3) bağlanma stillerinin takip ettiği belirlenmiştir. Hem çalışan hem de çalışmayan engelli kadınlarda güvenli bağlanma stiline en yaygın görülen bağlanma stili olduğu belirlenmiştir. Doğuştan engelli olanlarda korkulu (% 37.7), sonradan engelli olanlarda ise güvenli bağlanma(% 80.4) stiline yaygın olduğu görülmüştür. Engel türüne göre bakıldığında ortopedik engellilerde, dil ve konuşma bozukluğu olanlarda, görme engellilerde güvenli bağlanma stiline en yaygın olduğu tespit edilmiştir. İşitme engellilerde ve süregen hastalığı olanlarda ise hem güvenli hem de korkulu bağlanmanın eşit oranda olduğu saptanmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerin farklı engel grupları olan kadınların bu engellerinden ne ölçüde etkilendiklerinin belirlenmesinde ve sorunlarının saptanmasında çözüm yolları için farkındalık oluşturacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: engelli kadınlar, bağlanma stilleri, bağlanma

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü, El-mek: fztonurb@hotmail.com

*** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, El-mek:altinova2012@gmail.com

ATTACHMENT STYLES OF WOMEN FROM VARIOUS DISABILITY GROUPS

STRUCTURED ABSTRACT

A person's attachment style is determined early in life and is thought to be persistent, shaping the contact pattern of the person with others (Bowlby 1973).

Bartholomew recommended a four-way pattern for the attachment process in adulthood according to whether the individual has positive or negative views about himself/herself and others. Accordingly, individuals with a secure attachment style have positive cognitive patterns regarding both themselves and others. These individuals have a secure and happy attitude towards their relationships and accept the faults of their spouses easily. Individuals with a preoccupied attachment styles have a negative pattern towards themselves and positive towards others. They are not uncomfortable when close to others but experience feelings of abandonment. Individuals with a dismissing attachment style have a positive pattern towards themselves and negative towards others. They are afraid of suffering and of developing attachments and close relationships make them uncomfortable. Finally, individuals with a fearful attachment style have a negative pattern towards themselves and others. They are afraid of closeness and therefore avoid it. They want to establish social relationships but fear being abandoned. They also avoid romantic relationships (İlhan, 2012; Morsünbül, 2011).

Our society emphasizes the positive characteristics of the body structure. Body appearance has a large effect on self-respect, and evaluation of the body and the way it is perceived by the person are gradually becoming more important. Disabled people generally have a different body appearance and are among those most commonly affected by this attitude of the society. It can be said that disabled people are affected by this negative attitude and the judgments directed at themselves and internalize these attitudes so that their self-esteem and attachment styles are ultimately affected.

Getting married, being employed, adapting to family life, learning to live together, and having and raising children are among the tasks expected from the individual by the society in early adulthood (Onur, 2003). The fulfillment of these tasks by the individual ensures societal status. Society's expectations from disabled individuals in this period are limited, as in other periods. The disabled individual is isolated from the society and the expectations of the family, social environment and gradually the society and even the person's own expectations are at an extremely low level.

Children with disabilities that develop at an early age face more protective behavior than children without disabilities. Some parents are overly protective and believe that their child with disability cannot perform the developmental tasks of that period. Disabled people encounter such beliefs throughout life (Demiröz, 2000: 48; İçağasıoğlu Çoban, 2003: 42). Low self-perception and self-esteem affect their

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

attachment styles negatively from childhood. Disabled people therefore cannot easily rely on others in close relationships

The first childhood experiences of individuals are extremely important in shaping their behavior and interpersonal relationships. This also applies to disabled women. The attachment styles shaped with the first childhood experiences can affect the daily life, friendly relationships, marriage and romantic relationships of these women. Disabled women cannot trust and effectively communicate with those around them in later years. We hope that this study can make a significant contribution to determining the attachment styles that being disabled may cause.

The sample of this study consisted of disabled females who presented to a university in Ankara for rehabilitation and the subjects were randomly selected among the disabled females who were treated at our department. The study questionnaire was administered before treatment to 98 disabled women aged 18 to 60 years when they came for treatment in this study. The subjects were selected among disabled women who had no mental disability.

A sociodemographic information form including questions aiming to determine the demographic characteristics such as age, marital status, educational status, working status and the type of disability and the Relationship Scales Questionnaire were administered to the disabled women in the sample to collect the data required for the study.

There were 18 subjects aged 18-24 years (18.4%), 15 aged 25-30 years (15.3%), 13 aged 31-35 years (13.3%), 8 aged 36-40 years (8.2%), 16 aged 41-45 years (16.3%), 7 aged 46-50 years (7.1%) and 21 over 51 years (21.4%).

Forty of the females were married (40.8%), 6 were divorced (6.1%), 46 had never married (46.9%), and 6 were widows (6.1%)

We had 7 subjects who were illiterate, 7 could only read and write, 21 were primary school graduates, 14 secondary school/elementary school graduates, 24 high school graduates, 2 undergraduates and 23 university students or graduates.

While the ratios of subjects who were primary school, secondary school or university graduates were similar, there was also a high percentage of illiterate subjects or those who could only read and write.

Employment status evaluation revealed that 22 of our 98 subjects were working while 76 were not working. Factors such as employment problems in Turkey, limitation of job opportunities for people with disabilities and the inability of women to participate in the business environment are thought to be effective in this high rate of women who were not working. According to Genç and Çat (2013), the disabled population in our country cannot develop professional skills as a result of the education problems they experience and this may be the reason for not working.

The monthly income level was below the minimum wage in 32 subjects, at the minimum wage level in 20, 1000 to 1500 TL in 33, 1501 to 2000 TL in 9, 2001 to 2500 TL in 3 subjects and 3001 to 3500 TL in 1 subject. The reason for the high percentage of subjects with a monthly

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

income of 1000 to 1500 TL may be the manual workers and the civil servant subjects who are employed through the Disabled Civil Servant Selection Examination. The generally low income can be related to 77.6% of the subjects not working.

The disability was orthopedic in 37, hearing-related in 19, speech and language-related in 3 and visual in 19 subjects while a chronic disease was present in 20. The highest rate belonged to orthopedic disabilities, probably because women with orthopedic disabilities are more involved in the society and can leave home with treatment. Chronic disease was second, followed by visual and hearing-related disabilities.

The high rate of subjects who become disabled later in life among those with orthopedic, visual and hearing disabilities in our country as well as individuals coming to the city for treatment could explain the fact that 68.4% of our subjects had become disabled later in life.

Evaluation of the frequency and percentage distribution of the four attachment styles of disabled women with the Relationship Scales Questionnaire showed the most common attachment style in this group to be the secure attachment style, followed by the fearful, dismissing and preoccupied attachment styles.

Secure attachment was the most common attachment style in the age groups of 18-24, 25- 30, 31-35, 36-40, 41-45 years and over the age of 51. The secure, dismissing and preoccupied attachment styles were seen at equal rates in the 46-50 years age group.

The secure binding style was more common in married subjects or those who had never married while the fearful attachment style was more common in widows. The secure, preoccupied and fearful attachment styles were seen at equal rates in the divorced disabled subjects.

The secure attachment style was more common in illiterate subjects and high school, undergraduate and university graduates. The fearful attachment style was more common in primary/secondary school graduates. Secure, dismissing and preoccupied attachment styles were seen at equal rates in subjects who could only read and write. Fearful attachment was common in primary school graduates.

The secure attachment style was found to be most common attachment style among both working and not working disabled women.

Evaluation of the attachment style according to income status revealed the fearful attachment style to be most common in those with a monthly income of 1000-1500 TL while the secure attachment style was the most common in the other groups.

Attachment style evaluation according to disability type revealed the secure attachment style to be the most common in individuals with an orthopedic, language and speech, or visual disability. Secure and fearful attachment styles were found equally commonly in individuals with a hearing disability and chronic disease.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

doi

The fearful attachment style was common in the subjects with a congenital disability and the secure attachment style in subjects who had become disabled later in life.

The most common attachment style among disabled women was the secure attachment style in this study that we conducted to investigate the attachment styles of women in different disability groups.

The presence of an attachment styles other than secure is seen as undesirable (Morsünbül et al, 2010). We found that 43% of our subjects had a secure attachment style while 57% had other attachment styles. We can therefore say that the majority of women with various disabilities had unfavorable attachment styles. As reported by Karataş and Gökçeşlan Çıfci (2010), subjects with disabilities generally do not have the opportunity to build close relationships. We can say that building close relationships and the secure attachment style are closely associated.

The rate of secure attachment was quite high in the various disability groups in our study. Individuals with a secure attachment style have positive cognitive patterns regarding both themselves and others. Close relationships do not make them uncomfortable as they have high self-esteem. They do not suffer from fear of abandonment and do not experience serious interpersonal problems (Kobak and Sceery, 1988; Bartholomew and Horowitz, 1991). Rice and Mirzadeh (2000) also reported that individuals with a secure attachment style show secure attachment behavior in both social and close relationships.

Yatkın (2004) et al. reported that people with orthopedic and visual disabilities can be quickly noticed in daily life and therefore are prone to receiving instant feedback. We found that our subjects with easily noticed problems such as orthopedic and visual disabilities had a secure attachment style. The fact that we also found high self-esteem levels and good interpersonal relationships in the disabled women indicates that they do not see the society's attitude towards them as unfavorable. Yumuşak (2004) reported that there was a positive relationship between the self-respect levels of disabled adolescents with orthopedic or visual disabilities and their perceptions of social attitudes directed at themselves.

Marriage involves establishing a romantic relationship and trust. Individuals with secure attachment styles can easily approach their spouses and feel happy to be attached to them. They can build long-term relationships (Bartholomew, 1994). We found the secure attachment style to be the most common style among the married individuals in our study.

There is a big difference between the literacy rates of Turkish males and females and the number of disabled persons with no education is high. The percentage of subjects receiving an education is lower in disabled girls than in disabled boys or non-disabled girls (www.ozida.gov.tr).

Many families have low expectations for the education of their disabled daughter (Duyan and Karataş, 2005). The percentages of the subjects at the level of primary school, high school and university were

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015*

close but the high rates of illiterate subjects and those who could only read and write reflect the approach to education of families with a disabled child.

The secure attachment style was the most common attachment style in disabled women, both working and not working. Realizing one's ambitions by being employed is a universal need but we feel further studies are required to evaluate why not working does not affect the secure attachment style.

The report of the 'healthcare problem of women who are disabled later in life' workshop with the Disabled Women and Health Symposium (2009) concluded that 'there is less trouble when disability develops slowly while sudden life changes lead to difficulties in reorganizing life and adapting to the new situation; those around the subject and the society do not know how to react to the disabled individual and it is possible for good-intentioned acts to cause psychological damage instead of good; the person disabled later in life does not try to have herself accepted by the society and stays away and has little chance of leaving the house'. However, we found that a secure attachment style was common in subjects who became disabled later in life, in contrast to these remarks.

It is very important to know the characteristics of disabled individuals for the services to be provided to be effective. For example, if the attachment styles of the disabled women who attend the rehabilitation program can be identified, correct strategies can be determined to build effective communication and a higher degree of success will be ensured in achieving rehabilitation targets. Similarly, knowing the attachment styles of disabled women who are attending marriage counseling will make the process more useful.

We hope that the data obtained from this study will create awareness for finding ways to identify how women in different disability groups are affected by their disability and to determine their problems.

Key Words: disabled women, attachment styles, attachment

GİRİŞ

Bağlanma biçimi yaşamın erken dönemlerinde belirlenen ve süreklilik gösterdiği düşünülen, kişinin diğer insanlarla ilişki kurma örüntüsünü şekillendiren bir görüngüdür (Bowlby 1973). Bağlanma kuramının gelişimsel öyküsü 1930'larda, Bowlby'nin anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki ilişkiyle ilgilenmesi ve Ainsworth'un güvenlik kuramıyla ilgilenmesi sonucu başlar (Bretherton,1992). Bağlanmanın önemine vurgu yapan Bowlby, bağlanmayı bireyin farklı veya tercih edilen diğer bir kişi ile kurduğu anlamlı, özel ve uzun süreli duygusal bağ olarak ifade eder (Bowlby, 1977). Ainsworth'a göre (1989) bağlanma olabilmesi için kurulan ilişkilerdeki bağın duygusal olması, sürekli olması, ayrılmadan sonra stres yaşanması, tekrar bir araya gelindiğinde memnuniyet duyulması ve kayıpta yas yaşanması gerekmektedir.

İnsanların ilişkilerininin gidişatını çocukluktan hatta bebeklikten getirdikleri bağlanma biçimleri belirler. Bu teoriye göre 4 çeşit bağlanma stili vardır: Güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma. Dörtlü bağlanma modeli Bowlby'nin içsel çalışan modeller kavramını, bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu ya da olumsuz temsillere

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

sahip olması, kullanarak yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreci için dörtlü bir model önermiştir (Bowlby, 1973).

Yetişkinlerde bağlanma stilleri üzerine en kapsamlı çalışma Bartholomew tarafından önerilmiştir. Bu model hem Bowlby'nin içsel çalışan modeller kavramını hem de Ainsworth'un ve Main'in üçlü bağlanma stiline dayandırılarak oluşturulmuştur. Bartholomew, yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreci için bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu ya da olumsuz temsillere sahip olmasına göre dörtlü bir model önermiştir. Buna göre; güvenli (secure) bağlanma stilindeki bireyler hem kendilerine, hem de başkalarına ilişkin olarak olumlu bilişsel modellere sahiptir. Güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde güvenli, mutlu ve eşlerinin hatalarını rahatlıkla kabul eder tutumlar ortaya koyar. Özsaygı düzeyleri yüksek olduğu için yakın ilişkilerden rahatsız olmazlar. Terkedilme korkusu taşımazlar ve ciddi anlamda kişilerarası sorun yaşamazlar. Saplantılı (preoccupied) bağlanma stilindeki bireyler olumsuz benlik olumlu başkaları modeline sahiptir. Yakınlıktan rahatsız olmazlar ancak terkedilme duygusu yaşarlar. Kayıtsız (dismissing) bağlanma stilindeki bireyler olumlu benlik olumsuz başkaları modeline sahiptir. Acı çekmekten korkarlar, bağlanma korkusu yaşarlar ve yakın ilişki kurmaktan rahatsız olurlar. Son olarak korkulu (fearful) bağlanma stilindeki bireyler ise olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeline sahiptirler. Korkulu olarak sınıflandırılan bu bireyler yakınlıktan korktukları için bundan kaçınırlar. Sosyal ilişki kurmak istemelerine rağmen yüksek düzeyde yakınlık ve terk edilme korkusu yaşarlar. Bu kişiler romantik ilişki kurmaktan kaçınırlar (İlhan, 2012; Morsünbül, 2011).

Bağlanma kuramına göre, kişilerarası ilişkilerde ilk yaşantıların izleri içsel çalışan modeller aracılığıyla sonraki yaşantılara aktarılmaktadır. Erken yaşlarda çocuk ve bakım veren kişi arasındaki etkileşim sonucu çocuk, kendisinin bakım almaya ve ilgi görmeye değer olup olmadığıyla ve çevresindeki insanlara güvenip güvenmeyeceği ile ilgili "içsel çalışan modeller" geliştirmektedir. Bu içsel çalışan modeller bireyin yaşam boyu ilişkilerini belirleyici rol oynamaktadır (Bowlby, 1973, s.348). Çocukluk döneminde oluşan bu şemalar, bireyin gelecekteki deneyimlerini yapılandırmakta ve bu yapılandırma bireyin kendisine ve diğerlerine ilişkin algılarını, inançlarını, kişilerarası ilişkilerini, beklentilerini ve tutumlarını biçimlendirmekte (Collins ve Read, 1990, s.645), yaşam boyu sosyal ilişkilerindeki biliş, duygu ve davranışlarını etkilemektedir (Bowlby, 1973, s.345-353; Bretherton,1985, 3-35; Sroufe ve Fleeson, 1986, s.61).

Bireylerin sosyal ilişkilerine yön veren bağlanma stilleri, kişiler arası ilişkilerde de önemli bir belirleyici olabilir. Smith ve Briggs (1986)'e göre, başkalarının bulunduğu yerde tedirginlik ve kısıtlanma duygusu olarak tanımlanabilen utanç duygusu, kişiler arası ilişkileri etkileyen önemli etmenlerden birisidir (Akt: Güngör, 2001).

Toplumumuzda bedensel yapının olumlu özelliklerine önem verildiği görülmektedir. Bedensel görünüm, özsaygı üzerinde büyük etkiye sahip olduğu için bedenle ilgili değerlendirmeler ve bu değerlendirmelerin kişi tarafından algılanma biçimi daha da önem kazanmaktadır. Bedensel görünüş olarak genelden farklı olan engelliler toplumun bu tutumundan en fazla etkilenen grupların başında gelir. Engellilerin kendilerine yönelik bu olumsuz tutum ve yargılardan etkilenecek bu tutumları içselleştirdikleri, sonuçta da özsaygılarının, bağlanma stillerinin etkilendiği söylenebilir.

Genç yetişkinlik döneminde ise toplumun kişiden beklediği görevler arasında evlilik kurma, iş edinme, aile yaşantısına uyum sağlama, birlikte yaşamayı öğrenme, çocuk sahibi olma ve büyütme gibi görevler bulunmaktadır (Onur, 2003). Bu görevlerin yerine getirilmesi, toplum tarafından bireyden beklenmekte ve bireyin bu görevleri zamanında yerine getirmesi, toplum içerisinde bir statüye ulaşmasını da sağlamaktadır. Bu dönemde, engelli bireyler için toplumsal beklentiler ise diğer dönemlerde olduğu gibi sınırlı düzeydedir. Engelli birey toplumdan soyutlandığı için, ailesinin, sosyal çevresinin ve giderek toplumun ondan ve hatta onun da kendisinden beklentileri son derece düşük düzeydedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Küçük yaşlarda engelli olan çocuklar, engelli olmayan çocuklara göre daha çok koruyucu tavırlarla karşılaşmaktadır. Bazı ebeveynler aşırı koruyucu olurlar ve engelli olan çocuğunun o döneme ait gelişim görevlerini yerine getiremeyeceğine inanırlar. Bu inanış tüm yaşamları boyunca engelli bireylerin karşılaştıkları bir durumdur (Demiröz, 2000: 48; İçağasıoğlu Çoban, 2003: 42).

Arıkan (2001)'in 154 görme engelli kadınla yapmış olduğu araştırmasında gelişim görevlerinden biri olan evlenme durumunu incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan kadınların %59,7'sinin bekâr, %35,1'inin evli olduğu ortaya çıkmıştır. Görme engelli kadınlara ilişkin araştırmalar bu kadınların engelli olmayan kadınlara ve engelli erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda bekâr kaldıklarını, boşandıklarını, ayrı yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Engelli erkeklerin aksine, engelli kadınların evlenemeyecekleri ve hatta çocuk sahibi olamayacaklarına ilişkin yaygın bir önyargı vardır. Bu önyargılar engelli kadının kendilik imajının ve geleneksel kimliğinin oluşmasında zorluk yaratmaktadır. Engelli kadın evleneceği kişi ve onun ailesi ile ilişkilerinde çatışma yaşayabilmekte, engelli bir kadın olarak evlenme isteğini çevresindeki insanlara kabul ettirmekte güçlükler yaşamaktadır (Lipson, Regers, 2000; Cangöl, Karaca, Aslan, 2013).

Tarihin her döneminde engelliler, toplum içerisinde çok çeşitli güçlüklerle karşılaşmışlardır. Kökleri toplumun derinliklerinde yer alan “normal ve normal olmayan” anlayışı, engellilerin dışlanma sürecinde önde gelen nedenlerden biridir. Bir başka deyişle engellilere yönelik ayrımcılığın temelinde “biz ve ötekiler anlayışı” yatmaktadır. Kadın engellilerin, sosyal dışlama ve ayrımcılığı daha ağır koşullarda yaşadıkları bilinmektedir (Karataş, 2002; Sönmez, Karatekin, Merey, 2013). Burcu (2007)'nin Türkiye’de özürlü birey olmanın temel sosyolojik özellikleri ve sorunları üzerine yaptığı araştırmada genel olarak engellilerin ve özelde de kadın engellilerin önemli dezavantajlarla karşılaştıkları görülmektedir.

Ana-babalar da, çocuğunun bedensel engelinden dolayı zaman zaman düş kırıklığı, utanma, suçluluk ve engellenme duygularını dile getirirler. Öğretmen ve arkadaşlar gibi yakın çevre de ailenin beklentilerini düşürür. Bu durum engelli çocukların oldukları gibi kabul edilmeme, farklı ve yetersiz olarak algılanma, aşırı korunma ve reddedilmelerine yol açabilir. Böylece bu çocuklar böylesi tutumları algılayarak olumsuz bir benlik algısı ve düşük bir özsaygı düzeyi geliştirebilirler (Bıyıklı, 1989; Erkan, 1990; Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1999). Düşük benlik algısı ve özsaygı çocuklardan itibaren bağlanma stillerini de olumsuz etkiler. Engelli bireyler yakın ilişkilerinde başkasına kolaylıkla güvenemez.

Yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında, bireylerin hem davranışlarının şekillenmesini hem de kişilerarası ilişkilerini etkileyen ilk çocukluk yaşantılarının birey için ne denli önemli olduğu görülmektedir. Bu durum, engelli kadınlar açısından da önemlidir. Engelli kadınların günlük yaşantılarında, arkadaş ilişkilerinde evlilik veya romantik ilişkilerinde, ilk çocukluk yaşantılarıyla şekillenen bağlanma biçimleri etkili olabilmektedir. Engelli olan kadınlar ileriki yaşlarında çevresindeki insanlara güvenemeyebilir ve onlarla etkili iletişim kurmayabilir. Bu araştırmanın, engelli olmanın, birey üzerinde yaratabileceği bağlanma etkilerinin belirlenmesi açısından önemli katkılar sağlayacağı umulmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Örneklemi

Araştırma, genel tarama modeline göre yürütülmüştür (Karasar, 2004).

Farklı engel grupları olan kadınların bağlanma stillerini değerlendirmeye yönelik olarak yapılan bu araştırma kapsamında, Ankara ilinde yaşayan zihinsel engelli kadınlar haricindeki tüm engelli kadınlar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini Ankara’da

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

bulunan bir üniversiteye rehabilitasyon amacıyla başvuran engelli kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, bu bölümde tedavi olan engelli kadınlar arasından tesadüfi olarak seçilmiştir. Araştırmada 18-60 yaş arası 98 engelli kadınla tedaviye geldiklerinde, tedaviden önce anket çalışması yapılmıştır. Bireyler, zihinsel engeli olmayan engelli kadınlar arasından seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada gereksinim duyulan verilerin toplanmasında, örnekleme belirtilen engelli kadınlara yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, çalışma durumunu, engel türü v.b. gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik soruları içeren sosyodemografik bilgi formu ve İlişki Ölçekleri Anketi uygulanmıştır. Bu aracın geçerlik ve güvenilirlik bilgileri aşağıda sunulmuştur.

İlişki Ölçekleri Anketi

Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş olan İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Sümer ve Güngör tarafından 1999 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu anket, 17 maddeden oluşmaktadır ve farklı maddeler toplanarak dört bağlanma prototipini (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız bağlanma) ölçmek istenmektedir. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki genel tutumlarını tanımlayan seviyeye göre yedi 1 ile 7 arasında karar verirler (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 =tamamıyla beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma biçimleri dörder madde ile ölçülmektedir. Güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız bağlanma biçimini yansıtan sürekli puanlar, bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplamı ve elde edilen bu toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek puanlar, 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu hesaplama şekli ile elde edilen sürekli puanlar temelinde, katılımcılar bağlanma grupları içinde sınıflandırılmaktadır. Katılımcıların gruplandırılmasında katılımcı hangi bağlanma stilinde yüksek puan aldıysa o bağlanma kategorisine atanır (Sümer ve Güngör, 1999).

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler SPSS sürüm 21 yazılımı kullanılarak yapıldı. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemler (Kologorov-Smirnov/ Shapiro- Wilk testleri) kullanılarak incelendi. Tanımlayıcı analizler ordinal değişkenler için frekans tabloları kullanılarak verildi.

Bulgular

Örneklemin Demografik Özellikleri ve Engel Durumları

Araştırmaya katılan kadınların engel türü, gelir durumu, mesleği, eğitim durumu ile ilgili bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo1. Engelli Kadınlara Ait Sosyodemografik Bilgiler

		N	%
Yaş	18-24	18	18.4
	25-30	15	15.3
	31-35	13	13.3
	36-40	8	8.2
	41-45	16	16.3
	46-50	7	7.1
	51 Üstü	21	21.4
	Evli	40	40.8
	Boşanmış	6	6.1
	Hiç evlenmemiş	46	46.9
	Dul	6	6.1
Eğitim durumu	Okuryazar değil	7	7.1
	Sadece okuryazar	7	7.1
	İlkokul	21	21.4
	Ortaokul/ilköğretim	14	14.3
	Lise	24	24.5
	Önlisans	2	2.0
	Lisans	23	23.5
İş	Çalışıyor	22	22.4
	Çalışmıyor	76	77.6
	Bilinmiyor	2	2.0
Gelir	Asgari ücret altı	32	32.7
	Asgari ücret	20	20.4
	1000-1500	33	33.7
	1501-2000	9	9.2
	2001-2500	3	3.1
	3001-3500	1	1.0
Engel türü	Ortopedik	37	37.8
	İşitme	19	19.4
	Dil ve konuşma	3	3.1
	Görme	19	19.4
	Süreçen hastalık	20	20.4
Engel oluşum şekli	Doğuştan	29	29.6
	Sonradan	67	68.4
	Bilinmiyor	2	2.0

Araştırmaya katılan 98 kadının yaş gruplarına baktığımız da 18-24 yaş arası 18 kişi (%18.4), 25-30 yaş arası 15 kişi (%15.3), 31-35 yaş arası 13 kişi (%13.3), 36-40 yaş arası 8 kişi (%8.2), 41-45 yaş arası 16 kişi (%16.3), 46-50 yaş arası 7 kişi (%7.1) ve 51 yaş üzeri 21 kişi (21.4) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan 98 kadının medeni durumlarına baktığımızda ise 40 kişinin (%40.8) evli, 6 kişinin (%6.1) boşanmış, 46 kişinin hiç evlenmemiş (%46.9), 6 kişinin (%6.1) de dul olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 98 kadından 7'sinin okur-yazar olmadığı, 7'sinin sadece okur-yazar olduğu, 21'inin ilköğretim, 14'ünün ortaokul/ilköğretim, 24'ünün lise, 2'sinin önlisans, 23'ünün lisans eğitimi almakta veya mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

İlkokul, lise ve lisans düzeyindeki katılımcıların oranlarının birbirine yakın olduğu görülmekte iken okuryazar olmayan veya sadece okur-yazar olanlarının oranının azımsanmayacak oranlarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan 98 kadından 22'sinin bir işte çalıştığı 76'sının ise çalışmadığı tespit edilmiştir. Oranlar arasındaki farkın yüksek olmasında Türkiye'deki istihdam problemi, engellilere yönelik iş imkanlarının kısıtlılığı ve kadınların iş dünyasında tutunamaması gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Genç ve Çat'a göre (2013) ülkemizdeki engellilerin yaşadığı eğitim problemi sonucunda mesleki beceri kazanma fırsatı yakalayamamaktadır. Bu durum engelli kadınların bir işte çalışmamasında da etken olabilir.

Araştırmaya katılan 98 kadından 32'sinin gelir düzeyinin asgari ücretin altında, 20'sinin asgari ücret seviyesinde olduğu, 33'ünün 1000-1500 TL arası, 9'unun 1501-2000 TL arası, 3'ünün 2001-2500 TL arası, 1'inin 3001-3500 TL arası aylık geliri olduğu belirlenmiştir. En yüksek oranın 1000-1500 TL arasında olmasının işçi ve Özürlü Memur Seçme Sınavı ile atanan memur katılımcılardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Gelir düzeyinin genel olarak düşük olması ise katılımcı kadınların %77.6' sının çalışmıyor olması ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmaya katılan 98 kadından 37'si ortopedik, 19'u işitme, 3'ü dil ve konuşma, 19'u görme engellidir. 20'si ise süreğen bir hastalığa sahiptir. En fazla oran ortopedik engellilere aittir. Bu durumun ortopedik engelli kadınların hem toplumda daha fazla yer almalarından hem de tedavi nedeni ile evden çıkmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Süreğen hastalıktan sonrasıya görme ve işitme engelliler gelmektedir.

Araştırmamızda katılan bireylerin % 68,4'nün sonradan engelli olmasında hem ülkemizde ortopedik, görme ve işitme engelliler arasında sonradan engelli olanların oranının daha yüksek olmasının hem de tedaviye gelen bireylerin kentte oturuyor olmasının etken olduğu düşünülmektedir.

Engelli kadınların Bağlanma Stilleri Durumları

Bu bölümde engelli kadınlara verilen İlişki Ölçekleri Anketinin dört bağlanma stiline göre dağılımları verilecektir.

Tablo 2. Engelli Kadınların İlişki Ölçekleri Anketine Göre Bağlanma Durumları

	Sayı	%
Güvenli	43	43.9
Kayıtsız	14	14.3
Saplantılı	13	13.3
Korkulu	28	28.6
Toplam	98	100.0

Tablo 2'de görülebileceği gibi İlişki Ölçekleri Anketi'ne göre engelli kadınların dört bağlanma stiline ait frekans ve yüzdeler verilmiştir. Örneklemede engelli kadınların bağlanma stillerinin nasıl bir dağılım gösterdiği incelendiğinde, engelli kadınlar arasında en yaygın bağlanma stilinin güvenli bağlanma stili olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili izlemektedir.

İlişki Ölçekleri Anketi'nin Demografik Değişkenlerle İlişkileri

Bu bölümde ilk olarak engelli kadınların yaşı, eğitim ve gelir düzeyi, çalışıp çalışmadığına ilişkin dağılımları verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Tablo 3. Örneklemin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Yaş Aralığı	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
18-24	8	18.6	1	7.1	2	15.4	7	25	18	18.2
25-30	7	16.4	3	21.5	3	23.1	2	7.1	15	15.2
31-35	7	16.2	2	14.3	0	0	4	14.3	13	13.2
36-40	4	9.3	1	7.1	1	7.7	2	7.1	8	8.6
41-45	8	18.6	2	14.3	0	0	6	21.5	16	16.3
46-50	2	4.6	2	14.3	2	15.4	1	3.6	7	7.1
51 üstü	7	16.3	3	21.4	5	38.4	6	21.4	21	21.4
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100	98	100

Tablo 3'te görülebileceği gibi 18-24 yaş aralığında, 25- 30 yaş aralığında, 31-35 yaş aralığında, 36-40 yaş aralığında, 41-45 yaş aralığında ve 51 yaş üstü aralığında en yaygın bağlanma stiline güvenli bağlanma olduğu görülmektedir. 46-50 yaş aralığında ise güvenli, kayıtsız ve saplantılı bağlanmanın eşit oranda olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Örneklemin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Medeni Durum	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evli	20	46.5	4	28.6	5	38.5	11	39.3	40	40.8
Boşanmış	2	4.6	0	0	2	15.4	2	7.1	6	6.1
Hiç evlenmemiş	20	46.5	9	64.3	5	38.5	12	42.9	46	46.9
Dul	1	2.4	1	7.1	1	7.6	3	10.7	6	6.2
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100	98	100

Medeni durum açısından incelediğimizde de evlilerde, hiç evlenmemiş olanlarda güvenli bağlanma stiline, dul olanlarda korkulu bağlanma stiline daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Boşanmış olanlarda ise güvenli, saplantılı ve korkulu bağlanmanın eşit oranda olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Örneklemin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Eğitim durumu	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Okur-yazar değil	3	7.0	1	7.1	2	15.4	1	3.6	7	7.1
Sadece okur-yazar	2	4.6	2	14.4	2	15.4	1	3.6	7	7.1
İlkokul	8	18.7	0	0	3	23.1	10	35.8	21	21.4
Ortaokul/ilköğretim	4	9.3	3	21.4	2	15.4	5	17.8	14	14.3
Lise	13	30.2	5	35.7	1	7.6	5	17.8	24	24.6
Önlisans	2	4.6	0	0	0	0	0	0	2	2.0
Lisans	11	25.6	3	21.4	3	23.1	6	21.4	23	23.5
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100	98	100

Tablo 5'te görülebileceği gibi okur-yazar olmayanlarda, lise, önlisans ve lisans mezunlarında güvenli bağlanma stiline, ortaokul/ilköğretim okulu mezunlarında ise korkulu bağlanma stiline daha yaygın olduğu görülmektedir. Sadece okuyazar olanlarda ise güvenli, kayıtsız ve saplantılı bağlanmanın eşit oranda olduğu görülmektedir. İlkokul mezunlarında ise korkulu bağlanmanın yaygın olduğu saptanmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Tablo 6. Örneklemenin İş Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

İş Durumu	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çalışıyor	11	25.6	4	28.6	1	7.7	6	21.4	22	22.4
Çalışmıyor	32	74.4	10	71.4	12	92.3	22	78.6	76	77.6
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100	98	100

İş durumuna göre baktığımızda hem çalışan hem de çalışmayan engelli kadınlarda güvenli bağlanma stiline en yaygın görülen bağlanma stili olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 7. Örneklemenin Gelir Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Gelir Durumu	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Asgari ücret altı	14	32.6	3	21.4	5	38.4	10	35.7	32	32.6
Asgari ücret	11	25.6	2	14.3	4	30.8	3	10.7	20	20.4
1000-1500	9	20.9	7	50.0	4	30.8	13	46.4	33	33.7
1501-2000	5	11.6	2	14.3	0	0.00	2	7.2	9	9.2
2001-2500	3	7.0	0	0.0	0	0.00	0	0.00	3	3.1
3001-3500	1	2.3	0	0.0	0	0.00	0	0.00	1	1.0
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100.00	98	100.00

Gelir durumuna göre bağlanma stiline incelediğimizde, asgari ücret altında geliri olanlarda, asgari ücret alanlarda, gelir durumu 1501-2000 tl., 2001-2500tl., 3001-3500 tl. olanlarda güvenli bağlanma stiline, 1000-1500 tl. geliri olanlarda ise korkulu bağlanma stiline en yaygın olduğu görülmüştür (Tablo7).

Tablo 8. Örneklemenin Engel Türü Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Engel Türü	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ortopedik	18	41.9	6	42.9	4	30.7	9	32.1	37	37.8
İşitme	9	20.9	0	0.00	1	7.7	9	32.1	19	19.4
Dil ve konuşma	2	4.6	1	7.1	0	0.00	0	0.00	3	3.1
Görme	7	16.3	4	28.6	5	38.5	3	10.8	19	19.4
Süreğen hastalık	7	16.3	3	21.4	3	23.1	7	25.0	20	20.3
Toplam	43	100	14	100	13	100	28	100	98	100

Engel türüne göre bağlanma stiline baktığımızda ortopedik engellilerde, dil ve konuşma bozukluğu olanlarda, görme engellilerde güvenli bağlanma stiline en yaygın olduğu görülmektedir. İşitme engellilerde ve süreğen hastalığı olanlarda ise hem güvenli hem de korkulu bağlanmanın eşit oranda olduğu saptanmıştır (Tablo 8).

Tablo 9. Örneklemde Engel Oluşum Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Engel Oluşum Durumu	Güvenli		Kayıtsız		Saplantılı		Korkulu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Doğuştan	8	19.6	7	50.0	4	30.7	10	37.7	29	29.6
Sonradan	34	80.4	7	50.0	9	69.3	17	62.3	69	70.4
Toplam	43	100	14	100.00	13	100.00	28	100.00	98	100.00

Engel oluşum şekline göre bağlanma stillerini incelediğimizde doğuştan engelli olanlarda korkulu, sonradan engelli olanlarda ise güvenli bağlanma stilinin yaygın olduğu görülmüştür (Tablo 9).

Tartışma

Farklı engel grupları olan kadınların bağlanma stillerini araştırmak amacıyla yaptığımız bu çalışmada engelli kadınlar arasında en yaygın bağlanma stilinin güvenli bağlanma stili olduğu görülmektedir. Engel türüne göre bağlanma stiline baktığımızda ortopedik engellilerde, dil ve konuşma bozukluğu olanlarda, görme engellilerde güvenli bağlanma stilinin en yaygın olduğu görülmektedir. İşitme engellilerde ve süregen hastalığı olanlarda ise hem güvenli hem de korkulu bağlanmanın eşit oranda olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanma stili haricinde diğer bağlanma stillerine sahip bireyler olumsuz olarak nitelendirilmektedir (Morsünbül ve ark, 2010). Araştırmamızda %43 güvenli ve %57 diğer bağlanma stillerine sahip engelli kadınlar tespit edilmiştir. Dolayısıyla farklı engel grupları olan kadınların büyük çoğunluğunun olumsuz bağlanma stiline sahip olduğu söylenebilir. Karataş ve Gökçearslan Çifci'nin (2010) belirttiği gibi engelliler genelde yakın ilişki kurma fırsatlarından uzak tutulmuşlardır. Yakın ilişki kurmakla güvenli bağlanma stili arasında yakın bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmamızda, güvenli bağlanma stiline sahip farklı engel grupları olan kadınlarda azımsanmayacak kadar yüksektir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler hem kendilerine, hem de başkalarına ilişkin olarak olumlu bilişsel modellere sahiptir. Aynı zamanda özsayı düzeyleri yüksek olduğu için yakın ilişkilerden rahatsız olmazlar. Terkedilme korkusu taşımazlar ve ciddi anlamda kişilerarası sorun yaşamazlar (Kobak ve Sceery, 1988; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Rice ve Mirzadeh'de (2000) çalışmalarında güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin sosyal ve yakın ilişkilerinde güvenli bağlanma davranışı gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.

Yatkın (2004) tarafından yapılan bir çalışmada ortopedik ve görme engellilerin, engel türlerinin günlük yaşamda çabuk fark edilen, görülebilir engele sahip, dolayısıyla geribildirimde hemen yapıldığı engel gruplarının başında geldiği ifade edilmektedir. Araştırmamızda görülebilir engele sahip olan ortopedik ve görme engelli bireylerin güvenli bağlanma stiline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmamıza katılan engelli kadınların, özsayı düzeylerinin yüksek ve kişilerarası ilişkilerinin de iyi olması kendilerine yönelik toplum tutumlarını olumsuz olarak algılamadıklarını düşündürmektedir. Yumuşak (2004) ortopedik ve görme engelli bireylerle yaptığı çalışmada engelli ergenlerin özsayı düzeyleri ile kendilerine yönelik toplumsal tutumları algılamaları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Evlilik bir başkasıyla romantik ilişki kurmayı, güvenmeyi kapsar. Güvenli bağlanmaya sahip bireyler de eşlerine kolaylıkla yaklaşabilirler ve onlara bağlı olmaktan mutluluk duyarlar. Uzun süreli ilişki kurarlar (Feeney, Noller, 1990). Araştırmamızda medeni durum açısından bağlanma stillerine baktığımızda evlilerde güvenli bağlanma stilinin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Türkiye’de yaşayan kadın ve erkek okur-yazarlık oranlarına baktığımızda aralarında büyük fark bulunduğu görülmektedir. Eğitimden yoksun olan engelli sayısının da çok olduğu belirtilmektedir. Bu oranlara engelli ve engelli olmayan kadınlar açısından bakıldığında ise bu farkın daha da arttığı görülmektedir. Eğitim görmüş engelli kız çocuğu oranının, hem eğitim görmüş engelli erkek çocuğu oranına hem de eğitim görmüş engelli olmayan kız çocuk oranına göre çok daha düşük olduğu belirtilmektedir (www.ozida.gov.tr).

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre okuma yazma bilmeyenlerin genel nüfusta oranı %13 iken, ortopedik, işitme, dil ve konuşma, görme, ve zihinsel özürlü erkeklerde bu oran %28.14, bu özür grubundaki kadınlarda ise %48.01’dir. Süreğen hastalığa sahip özürlü erkeklerde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %9.78 iken bu oran kadınlarda %35.04’e çıkmaktadır (Devlet İstatistik Enstitüsü - Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2004).

Araştırmamız sonuçlarına göre ilköğretim mezunlarında korkulu bağlanmanın yaygın olduğu saptanmıştır. Okur-yazar olmayanlarda, lise, önlisans ve lisans mezunlarında güvenli bağlanma stiline, ortaokul/ilköğretim okulu mezunlarında ise korkulu bağlanma stiline daha yaygın olduğu görülmektedir. Sadece okuyazar olanlarda ise güvenli, kayıtsız ve saplantılı bağlanmanın eşit oranda olduğu görülmektedir. Birçok aile özürlü kızlarının eğitim sürecinde daha düşük beklenti içindedirler (Duyan ve Karataş, 2005). Araştırmamızda ilköğretim, lise ve lisans düzeyindeki katılımcıların oranlarının birbirine yakın olmasıyla birlikte, okuyazar olmayan veya sadece okuyazar olanların oranının azımsanmayacak oranlarda olması, elde edilen bu sonuçların engelli çocuğu olan ailelerin yaklaşımlarıyla uyumlu bir sonuç olduğunu göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu 2007 verilerine göre, Türkiye genelinde kadınların %25,4’ünün iş gücüne katıldığı, engelli kadınlarda ise bu oranın daha düşük olduğu belirtilmektedir. Türkiye nüfusunun en az yüzde 10’unu oluşturan engellilerin iş bulma olanağı çok düşük düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Karataş, 2002: 4). Ayrıca çalışan engelli kadınlar içerisinde de nitelikli işlerde çalışma oranının son derece düşük olduğu tahmin edilmektedir. Görme engelli bireylerin çoğunlukla telefon operatörlüğünde çalıştığı görülmektedir. Hayatını kimseye muhtaç olmadan sürdürebilmek için bir iş sahibi olmak engelli bireyler için çok zor kabul edilmektedir. Bu durum engelli kadınların yoğun depresyon ve stres yaşamasına ve düşük benlik saygısına neden olmaktadır (Nosek ve Hughes, 2003).

İş durumuna göre baktığımızda hem çalışan hem de çalışmayan engelli kadınlarda güvenli bağlanma stiline en yaygın görülen bağlanma stili olduğu belirlenmiştir. Üreterek kendini gerçekleştirmek evrensel bir gereksinim olmasına rağmen bir işte çalışmamanın güvenli bağlanma stiline etkilememesinin ileri çalışmalarla araştırılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Engelli kadın ve sağlık sempozyumu kapsamında ‘sonradan engelli olan kadınların sağlık sorunları’ çalıştay raporunda (2009) ‘engelliliğin yavaş yavaş ortaya çıkması durumunda sıkıntıların daha az yaşandığı, ani oluşan yaşam tarzı değişikliklerine göre yaşantıyı yeniden organize etmede ve yeni duruma adaptasyonda zorluklara neden olduğu, sonradan engelli olan kişilere yakın çevresinin ve toplumun da nasıl davranacağını bilmediği, kişilere yardım yapılmak istenirken, yapılan yardımın yarar yerine psikolojik olarak zarar verebildiği, sonradan engelli olan kişinin kendini topluma kabul ettirmeye çalışmadığı ve çekindiği, evden dışarı çıkma şansının az olduğu’ sonuçları ortaya konmuştur. Ancak araştırmamızda bu bulguların tersine sonradan engelli olanlarda güvenli bağlanma stiline yaygın olduğu görülmüştür.

Engelli bireylere verilecek hizmetlerin etkili olabilmesi için engelli bireylerin özelliklerini tanımak çok önemlidir. Örneği engeli nedeni ile rehabilitasyon programına gelen engelli kadınların bağlanma stilleri önceden belirlenebilirse hem etkili iletişim kurmak için doğru stratejiler belirlenebilir hem de rehabilitasyon hedeflerine ulaşmada daha başarılı olunur. Evlilik

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

danışmanlığına ya da bireysel terapiye gelen engelli kadınların bağlanma stilleri önceden belirlenebilirse danışmalık süreci daha faydalı yürüyebilir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerin farklı engel grupları olan kadınların bu engellerinden ne ölçüde etkilendiklerinin belirlenmesinde ve sorunlarının saptanmasında çözüm yolları için farkındalık oluşturacağı umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- AINSWORTH, M.D. (1989). Attachment Beyond Infancy. *Am Psychol*, 44, 709-716.
- ARIKAN, Ç. (2002). Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 11-25.
- BARTHOLOMEW, K. & HOROWITZ, L. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a Four Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-241.
- BIYIKLI, L. (1989). Özürlü Çocuk, Toplum ve Aile. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 22, 2.
- BOWLBY, J. (1973). Vol. II. Separation: Anxiety and Anger. J. Bowlby (eds). *Attachment and Loss*. New York: Basic Books.
- BOWLBY, J. (1977). The Making and Breaking of Affectional Bonds. I: A Etiology and Psychopathology in The Light of Attachment Theory, II: Some Principles of Psychotherapy. *British Journal of Psychiatry*, 130, 201-10 and 421-31.
- BRETHERTON, I. (1985). Attachment Theory: Retrospect and Prospect. *Monographs of The Society For Research in Child Development*, 50, 1-2 , 3-35.
- BRETHERTON I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- BURCU, E. (2007). *Türkiye’de Özürlü Birey Olma: Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- CANGÖL, E., PALAS KARACA P., & ASLAN, E. (2013). Engelli Bireylerde Cinsel Sağlık. *AND*, 53, 141-146.
- COLLINS, N. L., . & READ, S. J. (1990). Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality in Dating Couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (4), 644-663.
- DEMİRÖZ, F. (2000). *Görme Özürlü Okullarındaki Sosyal Hizmet Gereksinimi ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Görme Özürlüler için Rehabilitasyon Deneyimleri, Yeni Rehabilitasyon Politikaları ve Meslek Tanımları*. Kasım Karataş (Ed.). Ankara: Körler Federasyonu Yayını No: 4.
- Engelli Kadın ve Sağlık Sempozyumu (2009). Sonradan Engelli Olan Kadınların Sağlık Sorunları Çalıştay Raporu. www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/engelli.../2_grup.do erişim tarihi: 15.02.2015.
- ERKAN, G. (1990). *Ortopedik Özürlü Çocukların Kendini Kabul Düzeyi Üzerine Bir Araştırma*. Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu Yayını, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

- FEENEY, J.A. & NOLLER, P. (1990). Attachment Style as Predictor of Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (2), 281-291.
- GENÇ, Y., ÇAT, G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8, 1, 363-393.
- GRİFFİN, D. ve BARTHOLOMEW, K. (1994). The Metaphysics of Measurement: The Case of Adult Attachment. In K. Bartholomew and D. Perlman (Eds.), *Attachment Processes in Adulthood: Advances in Personal Relationships*,(pp.17-52). London: Jessica Kinsley Publishers.
- GÜNGÖR, A. (2001). Utangaçlık Ölçeğinin Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 17-22.
- İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A. (2003). Gelişim Dönemlerine Göre Özürlülüğün Etkisi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 3(1-2), 39-55.
- İLHAN, T. , ÖZDEMİR, Y. (2012). Beliren Yetişkinlerde Yaş Cinsiyet ve Bağlanma Stillерinin Kimlik Statüleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 227-241.
- KARASAR, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KARATAŞ, K. (2002). Özürlülere Karşı Ayrımcılık ve Ayrımcılıkla Savaşım. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 1-10.
- KARATAŞ, K., DUYAN, G.Ç. (2005). İnsan Hakları Açısından Engelli Kadınlar ve Sorunları Engelli Kadınların Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu Kocaeli, 29- 30 Nisan 2005: s. 56-62.
- KOBAK, R.R. ve SCEERY, A. (1988). Attachment in Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation and Representations of Self and Others. *Child Development*, 59, 135-146.
- LİPSON, J. G., ROGERS, J. (2000). Cultural Aspects of Disability. *Journal of Transcultural Nursing*, 11, 212-219.
- MORSÜNBÜL, Ü., ÇOK, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- NOSEK, A. M ve HUGHES, R.B. (2003). Psychosocial Issues of Women with Physical Disabilities: The Continuing Gender Debate. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 46 (4), 224-233.
- ONUR, B. (2003). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. Ankara: İmge Kitabevi.
- RİCE, K. G. ve MİRZADEH, S.A. (2000). Perfectionism, Attachment and Adjustment. *Journal of Counselling Psychology*, 47, 238-250.
- SROUFE, L. A., & FLEESON, J. (1986). Attachment and the Construction of Relationships. In W. Hartup & Z. Rubin (Eds.), *Relationships and Development* (pp. 51-71), Hillsdale, NJ.
- SÖNMEZ, Ö. F., KARATEKİN, K., MEREY, Z. (2013). Ulusal Televizyon Kanallarında Engelli Hakları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN: 1308-2140, Volume 8/8 Summer 2013, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5411p. 2073-2095*

- SÜMER, N., GÜNGÖR, D. (1999). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-106.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (2004). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Türkiye Özürlüler Araştırması 2002, Yayın No: 2913.
- YATKIN, Ş. (2004). Görme ve Ortopedik Engelli Ergenlerin Özsaygı Düzeylerinin Kendilerine Yönelik Toplumsal Tutumları Algılamalarına Etkisi. Erişim tarihi: 17.02.2015. http://sbe.giresun.edu.tr/fileadmin/user_upload/diger/makleler_ozet_7_sayi/kamil/xxx/Goerme_ve_Ortopedik_Engelli_Ergenlerin_OEzsaygi_Duezeylerinin_Kendilerine_Yoenelik_Toplumsal_Tutumlari_Algilamalarına_Etkisi.pdf.
- YUMUŞAK, Ş. (2004). *Görme ve Ortopedik Engelli Ergenlerin Özsaygı Düzeyleri ile Kendilerine Yönelik Toplumsal Tutumları Algılamalarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- ALTUNTAŞ, O., ALTINOVA, H., Farklı Engel Grupları Olan Kadınların Bağlanma Stilleri, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/3 Winter 2015, p. 97-114, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7939>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

